

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Філософський факультет
Кафедра філософії та методології науки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Зам. декана
філософського факультету
Дмитро Неліпа
« » 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

для студентів

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітня програма
вид дисципліни

12 «Інформаційні технології»
121 «Інженерія програмного забезпечення»
«Бакалавр»
«Інженерія програмного забезпечення»
обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	<u>2023/2024</u>
Семестр	5
Кількість кредитів ECTS	4
Мова	викладання
	українська
Форма заключного контролю	іспит

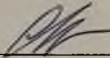
Викладач: асистент Бугров М.В.

Пролонговано: на 2024/2025 н.р. () « » 2024 р.
20__/20__ н.р. () « » 20__ р.

Розробник: Мирослав Бугров, асистент кафедри філософії та методології науки

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри філософії та методології науки

 (Сергій ПЕТРУЩЕНКОВ)

Протокол № 1 від «28 » серпня 2023 р.

Схвалено науково-методичною комісією філософського факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Голова науково-методичної комісії (Ірина МАСЛІКОВА)

Протокол № 2 від 30серпня 2023 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – світоглядно-методологічна підготовка студентів, формування їх філософської культури як теоретичного підґрунтя університетського рівня підготовки спеціалістів та актуалізація національної свідомості майбутньої еліти айти, забезпечення засвоєння специфіки культурного та філософського осягнення дійсності, ознайомлення із наявними філософськими концепціями, які розкривають поліфонізм та плюралізм сучасного мислення, оволодіння методологією пізнання та практичної діяльності.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

- До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** основні етапи та характеристики історико-культурного процесу, що базуються на знаннях шкільної програми дисциплін «Історії», «Людини і світ», «Художньої культури», «Етики».
- **Вміти** збирати та інтерпретувати інформацію щодо феноменів та явищ світу й культури, розуміти сутність філософських проблем, тем, ідей, вміти аналізувати філософські та наукові тексти;
- **Володіти елементарними навичками** сприйняття та аналізу інформації; критичного ставлення та прогнозування стосовно політичних, економічних, культурних подій та явищ.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «Філософія» належить до обов'язкових дисциплін освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та викладається у 5 семестрі бакалаврату при підготовці за галуззю знань 12 «Інформаційні технології» для студентів спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення». Дисципліна дає можливість долучити студентів до світоглядної та методологічної культури, накопиченої людством за всю історію свого існування, показати цілісний, інтегративний характер знань про навколишній світ, підкреслити принципову важливість для кожної людини її вільного світоглядного самовизначення, вибору активної життєвої позиції, творіння добра шляхом зміцнення власною діяльністю держави та суспільства.

4. Завдання (навчальні цілі) – навчити студентів самостійно орієнтуватись в палітрі філософських напрямків, течій і шкіл; сформувати вміння співвідносити філософські, світоглядні ідеї та теорії з практикою суспільного життя, включаючи дослідження граничних засад, найбільш загальних і глибоких ідей і принципів, які людина повинна використати в своєму житті та діяльності, в розумінні дійсності та ставленні до неї.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:
загальні:

ЗК.01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК.03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК.05. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями та проводити самостійні дослідження на відповідному рівні.

ЗК.06. Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК.07. Здатність працювати в команді.

ЗК.08. Здатність діяти на основі етичних міркувань.

ЗК.09. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

ЗК.10. Здатність діяти соціально, відповідально та свідомо.

ЗК.11. Здатність реалізовувати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК.12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

фахових:

ФК.01. Здатність ідентифікувати, класифікувати та формулювати вимоги до програмного забезпечення.

ФК.01. Здатність оцінювати і враховувати економічні, соціальні, технологічні та екологічні чинники, що впливають на сферу професійної діяльності.

ФК.14. Здатність алгоритмічного та логічного мислення.

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	Історію формування і розвитку філософії, її основні проблеми, напрямки та школи	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, письмова контрольна робота, іспит	6
1.2	Специфіку методології пізнавального і ціннісного освоєння людиною дійсності	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, письмова контрольна робота, іспит	6
1.3	Понятійний апарат філософського знання	Лекція, самостійна робота	Письмова контрольна робота, експрес-опитування, іспит	7
1.4	Основні шляхи (способи) філософування	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, експрес-опитування, письмова контрольна робота, іспит	6

1.5	Основні філософські проблеми (буття, матерія, свідомість, людина, суспільство, природа, практика, пізнання, цінності тощо) та специфіку їх трактування в різних філософських школах	Семінар, самостійна робота	Усна доповідь, презентація самостійного дослідження, експрес-опитування, письмова контрольна робота, іспит	7
1.6	Місце і роль філософії в суспільстві, її основні функції та задачі	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповіді, письмова контрольна робота, іспит	8
	Вміти:			
2.1	Самостійно опрацьовувати філософські тексти, здійснювати їх критичний аналіз	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту, іспит	7
2.2	Порівнювати світоглядні парадигми, ідеологічні і релігійні конструкції, концепції, виділяти їх сильні і слабкі сторони;	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, експрес-опитування, іспит	7
2.3	Оперувати понятійним апаратом філософії, розвивати абстрактне мислення	Семінар, самостійна робота	презентація самостійного дослідження, письмова контрольна робота, експрес-опитування, іспит	7
2.4	Обґрунтовувати і відстоювати власну світоглядну і життєву позиції, виявляти, ставити та вирішувати проблеми	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту	7
2.5	Застосовувати отримані знання при аналізі і оцінці суспільних процесів та явищ	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, письмова контрольна робота	7

	Комунікація:			
3.1	Використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої філософської літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, аналіз філософського тексту	5
3.2	Презентувати результати проведених досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту	5
3.3	Вести полеміку стосовно філософських питань на основі володіння категоріально-поняттєвим апаратом філософії	Семінари	Дискусії	5
	Автономність та відповідальність:			
4.1	Самостійно шукати та критично опрацьовувати літературу з різних джерел;	Само-стійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту	5
4.2	Вирішувати самостійно комплексні завдання, що поставлені в індивідуальних роботах;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження.	5

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибірових дисциплін)

Результати навчання дисципліни	.1	.2	.3	.4	.5	.6	.1	.2	.3	.4	.5	.1	.2	.3	.1	.2
	Програмні результати навчання															
ПРН 22. Знати та вміти застосовувати методи та засоби управління проектами, включаючи управління людськими ресурсами.	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+			+		+
ПРН 23. Вміти документувати та презентувати результати розробки програмного забезпечення.	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
ПРН 24. Вміти проводити розрахунок економічної ефективності програмних систем.	+		+					+		+		+		+		

7. Схема формування оцінки:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (**знання 1.1 – 1.6**), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (**вміння 2.1-2.5**); (**комунікація 3.1-3.3**); (**автономність та відповідальність 4.1-4.2**), що складає 60% загальної оцінки.

7.1 Оцінювання семестрової роботи:

1. Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах, експрес-опитування: РН 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 2.1, 2.2, 2.4, 2.5, 3.1, 3.2, 3.3, 4.1 – 26 / 40 балів

2. Самостійна робота (Аналіз філософського тексту, есе): РН 2.1, 2.4, 3.1, 3.2, 4.1 – 5 / 10 балів

3. Підсумкова контрольна робота: РН – 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.3, 2.5 - 5 / 10 балів

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх (двох) частин навчальної дисципліни. Загальна семестрова оцінка складаються із балів, отриманих за 1) аудиторну роботу (усні доповіді, доповнення та участь в дискусіях на семінарах, експрес-опитування), 2) самостійну роботу, 3) підсумкову контрольну роботу. Всі види робіт в семестрі мають в підсумку:

* в максимальному вимірі 60 балів

* в мінімальному вимірі 36 балів

У разі відсутності на семінарському занятті студент має відпрацювати завдання на семінар в письмовій формі.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту:

Іспит у письмовій формі - РН 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 2.1, 2.2, 2.3 – 24 / 40 балів
Екзаменаційне оцінювання відбувається в письмовій формі. Білет складається з тесту, який оцінюється за шкалою у 30 балів та одного відкритого питання (есе), що оцінюється у 10 балів; в загальному підсумку це дає 40 балів за іспит.

Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше, ніж 36 балів.

Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит не може бути меншою 24 балів. У випадку, коли студент на іспиті набрав менше 24 балів, вони не додаються до семестрової оцінки (незалежно від кількості балів, отриманих під час навчального періоду). В екзаменаційній відомості у колонці «бали за іспит» ставиться «0», а в колонку «підсумкова оцінка з дисципліни» переноситься лише кількість балів, отриманих під час семестру. Рекомендований мінімум допуску до іспиту – 36 балів

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за семестр (мінімум 36, максимум 60 балів) та екзаменаційної роботи (мінімум 24, максимум 40 балів).

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	Іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

7.2 Організація оцінювання за формами контролю:

Види робіт		Семестрова кількість балів	
		Min – 36 бали	Max – 60 балів
Усна відповідь	Протягом семестру	«2» x 8 = 16	«5» x 6 = 30
Доповнення, участь в дискусіях, експрес-опитування,	Протягом семестру	«1» x 6 = 6	«2» x 2 = 4
		«2» x 2 = 4	«3» x 2 = 6
Самостійна індивідуальна робота	Аналіз філософського тексту за вибором студента	«5 x 1 = 5	«10» x 1 = 10
Підсумкова контрольна робота		«5 x 1 = 5	«10» x 1 = 10
*у разі відсутності студента на семінарському занятті, розглянуті на семінарі питання відпрацьовуються у письмовій формі. Загальна кількість балів за аудиторну роботу складає 60% від семестрової кількості балів			

Підсумкове оцінювання у формі іспиту: іспит відбувається в тестовій формі та оцінюється у 40 балів.

Критерії оцінювання:

- Усна відповідь:
 - 5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу, першоджерела, презентації.
 - 4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу. Допускаються несуттєві неточності.
 - 2 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на необхідну навчальну літературу, першоджерела. Має у відповіді суттєві неточності.
- Доповнення / дискусія:
 - 2 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми.
 - 1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію.
- Самостійна робота:
 - 10-9 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, апелює до поглядів відомих філософів, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість письмової роботи.
 - 8-7 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність в письмовій роботі. Допускаються несуттєві неточності.
 - 6-5 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності.
 - 4-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі.
- Підсумкова письмова робота:
 - 10-8 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність письмової роботи
 - 7-5 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не

спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності.

4-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі.

Іспит виконується у вигляді тестового завдання та оцінюється у 40 балів:

Тестове завдання складається з закритих питань та одного відкритого питання. Закриті питання оцінюються у 30 балів, відкрите питання тесту оцінюється у 10 балів.

Оцінювання відкритого питання тесту:

10-8 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, спирається на погляди відомих філософів, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, власну позицію.

7-5 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє достатній рівень самостійності. Допускаються несуттєві неточності

4-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдання.

Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
<i>Теоретична та практична філософія</i>				
1.	Вступ до філософії. Загальні уявлення про філософію і філософствування	2	4	8
2.	Філософія в її історії	2	8	6
3.	Онтологія як філософське вчення про	2	4	8

	буття. Філософія свідомості			
4.	Людина як предмет філософського аналізу	2	2	6
5.	Епістемологія: основні проблеми теорії пізнання. Наука як соціокультурний та пізнавальний феномен	2	2	8
6.	Соціальна філософія: індивід, суспільство і держава. Культура і цивілізація.	2	2	8
7.	<i>Підсумкова контрольна робота</i>		2	10
8.	<i>Самостійна робота</i>			30
	ВСЬОГО	12	24	84

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 12 год.

Семінари – 24 год.

Самостійна робота - 84 год.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Філософія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. Л.В.Губерського. – Харків: Фоліо, 2018.
2. Марія Фюрст, Юрген Тринкс. Філософія. К.: Дух і літера, 2018.
3. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В.Губерського. К.: Знання, 2009.
4. Філософія: хрестоматія : для бакалаврів фіз.-мат. та природн. спеціальностей. У 2 т. Т.1. Філософська пропедевтика / авт.-упоряд. І.С.Добронравова, О.В.Руденко, О.В.Комар та ін.; заг. ред. І.С.Добронравова, О.В.Руденко. – 2-ге вид., дол. К.: ВПЦ «Київський університет», 2020.
5. Філософія: хрестоматія : для бакалаврів фіз.-мат. та природн. спеціальностей. У 2 т. Т.2. Теоретична та практична філософія / авт.-упоряд. І.С.Добронравова, О.В.Руденко, О.В.Комар та ін.; заг. ред. І.С.Добронравова, О.В.Руденко. – 2-ге вид., дол. К.: ВПЦ «Київський університет», 2020.
6. Петрушенко В.Л. Філософія : Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти I-IV рівнів акредитації. К.: Каравела, 2001.
7. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія : Навч.посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавничий центр «Академія», 2001 .
8. Філософія : Курс лекцій. Навч. посібник для студ. вузів / Бичко І.В. та інш. К., 1993.

Додаткова:

1. Августин Святий. Сповідь. – К.: Основи, 1996.

<http://194.44.152.155/elib/local/sk750294.pdf>

2. Вітгенштайн Л. Логіко-філософський трактат. – К., 1995.

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/vitgen.html>

3. Гуссерль Е. Криза європейських наук і трансцендентальна феноменологія// Філософська думка, 2002. №3. С134-149.

https://shron1.chtvvo.org.ua/Husserl_Edmund/Kryza_veyropeiskvkh_nauk.pdf?

4. Декарт Р. Міркування про метод. К.: Тандем, 2001.

http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/decart_metod.htm

5. Добронравова І.С. Ставлення людини до природи: синергетичний аспект. //Філософія. Антропологія. Екологія. – Альманах. Випуск перший.

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dobr-ecologyv.htm>

6. Камю А. Міф про Сізіфа.

<https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3221&page=6>

7. Кант І. Відповідь на запитання Що таке Просвітництво? // Мислителі німецького Романтизму. Івано-Франківськ, 2003. С. 158-161.

<https://vpered.wordpress.com/2019/07/04/kant->

<erklarung/#:~:text=%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%E2%80%94%D1%86%D0%B5%20%D0%B2%D0%B8%D1%85%D1%96%D0%B4%20%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D0%B7%D1%96.%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%8F%20%D0%BD%D0%B8%D0%BC%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%20%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BA%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0>

8. Кант І. Критика чистого розуму. К.: Юніверс, 2000.

http://aps-ua.org/wp-content/uploads/2017/03/Krvtka_chvstoho_rozumu.pdf

9. Леві-Строс К. Структурна антропологія. К., 1997.

https://shron1.chtvvo.org.ua/Levi-Strauss_Claude/Struktura_mifiv.pdf?

10. Лок Д. Два трактати про правління. К.: Наш формат, 2020.

<http://aps-ua.org/wp-content/uploads/2017/03/government.pdf>

11. Ортега-і-Гассет Х. Чиста філософія // Вибрані твори. – К., 1994.

12. Після філософії: кінець чи трансформація? Рорті , Ліотар , Фуко, Деррида, Девідсон , Дамміт , Патнем, Апель, Габермас, Гадамер, Рикьор, Макінтайр, Блуменбера, Тейлор/ Переклад за редакцією В. В. Ляха. К.: Четверта хвиля. 2000. 432 с. (для аналізу можна обрати 1 статтю)

https://shron1.chtvvo.org.ua/Rorty_Richard/Pislia_filosofii_Kinets_chy_transformatsiia7.pdf?

13. Платон. Діалоги. К.: "Основи", 1995. (djvu)

<https://chtyvo.org.ua/authors/Plato/Dialohy/>

14. Руденко О.В. Про необхідність та доцільність вивчення філософії у вищій школі

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Rudenko-pro.htm>

15. Сидоренко Л.І. Філософське осмислення людини

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sid-phil-human.htm>

16. Фройд З. Три нариси з теорії сексуальності // Психологія і суспільство. 2008. N 4. С. 45-91.

https://shron1.chtvvo.org.ua/Freud_Sigmund/Trv_narysy_z_teorii_seksualnosti.pdf?

17. Фром Е. Мистецтво любові. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 192 с.

https://chtyvo.org.ua/authors/Fromm_Erich/Mystetstvo_liubovi/

18. Фром Е. Втеча від свободи. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 288 с.

https://chtyvo.org.ua/authors/Fromm_Erich/Vtecha_vid_svobody/

19. Ясперс К. Осьова епоха // «І». Л., 1990. №3.

https://chtyvo.org.ua/authors/Jaspers_Karl/Osiova_epokha_frahment/

Сайт кафедри філософії та методології науки:
<http://www.philsci.univ.kiev.ua/>